

УДК : 364 :3 322

Башак Р.І., студент, група ЕП-14
Науковий керівник: к.е.н., викладач, Малиновська К.О.
Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ЯК УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Рентабельність є важливим показником для оцінки ефективності підприємств та окремих галузей економіки, оскільки вона відображає здатність підприємства генерувати прибуток від використання своїх ресурсів. Цей показник відіграє ключову роль у оцінці економічних результатів підприємств та організацій. Рентабельність є індикатором здатності підприємства не тільки покривати свої витрати, але й отримувати прибуток, що є основним фактором для забезпечення його сталого розвитку. В умовах глобальних економічних викликів, пов'язаних із зміною ринкових умов, зростанням конкуренції та ризиків, оцінка рентабельності стає критично важливою для оптимізації управлінських рішень.

Рентабельність дає змогу аналізувати рівень ефективності діяльності підприємства в різних галузях економіки. Вона дозволяє порівнювати результати діяльності підприємств з його конкурентами та оцінювати можливості покращення його фінансового стану. Більш того, рентабельність виступає індикатором інвестиційної привабливості, оскільки високий рівень цього показника свідчить про здатність підприємства забезпечувати стабільний прибуток, що є важливим критерієм для інвесторів. А дослідження рентабельності як узагальнюючого показника ефективності діяльності підприємства та галузей економіки є важливим інструментом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах.

На сучасному етапі рентабельність галузей економіки України відображає складну та неоднозначну ситуацію, що обумовлена триваючими військовими діями, економічними кризами, а також адаптивними заходами, які здійснює бізнес для підтримки своєї діяльності. Рентабельність залишається ключовим показником ефективності та стійкості економічних секторів, а її динаміка свідчить про неоднорідний вплив кризових явищ на різні галузі (таблиця 1).

Таблиця 1. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств галузей економіки за січень-березень

Галузі	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Основної діяльності	Всієї діяльності	Основної діяльності	Всієї діяльності	Основної діяльності	Всієї діяльності
сільське, лісове та рибне господарство	5,3	2,8	-8,2	-12,4	4,3	1,0
промисловість	13,7	10,5	-1,0	-5,5	4,3	1,6
будівництво	5,3	2,8	-4,9	-5,2	2,0	-1,2
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	13,7	10,5	5,0	-5,3	33,4	18,8
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6,6	4,4	-1,8	-8,3	12,6	8,4
тимчасове розміщення й організація харчування	9,1	0,3	-18,3	-22,5	5,2	0,6
інформація та телекомунікації	21,6	12,8	18,3	6,9	20,9	15,0
фінансова та страхова діяльність	4,7	9,5	-3,9	-1,1	2,8	5,9
операції з нерухомим майном	39,8	23,5	4,6	-23,2	25,0	5,6
професійна, наукова та технічна діяльність	5,5	18,7	-27,9	-35,6	9,7	13,6
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11,6	11,0	-0,2	-3,6	4,8	3,1
освіта	7,0	0,4	30,9	5,0	-3,3	4,4
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-1,0	3,9	-0,2	2,9	0,6	5,1
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-47,0	-51,4	-56,9	-58,1	67,0	40,1
надання інших видів послуг	18,8	15,0	-36,8	-36,3	4,6	6,4

Джерело: [1]

Секція 1. Сучасні моделі ефективного менеджменту, бізнесу та маркетингу підприємств

Як показують дані таблиці, рентабельність за галузями економіки за період 2021 – 2023 рр. має різні значення. У 2022 році майже за всіма галузями вона була від'ємною, що пов'язано із початком повномасштабного вторгнення агресора на територію України. Позитивне значення рівня рентабельності основної діяльності у цей період мали лише галузі оптової торгівлі та інформації і телекомунікації. Початок війни мав дуже складні соціально-економічні наслідки пов'язані з руйнуванням підприємств, виробничих зв'язків, зменшенням доходів населення і їх купівельної спроможності, загострилась проблема інфляції та функціонування критичної інфраструктури. Крім цього, дії країни - агресора призвели до погіршення зовнішньої торгівлі. Це проявилось як у блокаді портів, так і в конфлікті з польськими фермерами. За цих умов виникла проблема руйнування економіки країни та наповнення ВВП.

У 2021 і 2023 роках переважна більшість галузей мали прибуткову діяльність і позитивний рівень рентабельності. Так у 2021 році досить прибуткового працювали підприємства промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, інформації і телекомунікацій. Це пов'язано із непоганою адаптацією цих галузей у післявоєнний період, коли підприємства почали надолужувати втрачені можливості у період пандемії, окрім будівельної галузі.

На другому році війни українські підприємства проявили гнучкість і стійкість та почали своє відновлення, що сприяло зростанню ВВП на 2,2%. Найбільшу адаптивність показали підприємства оптової та роздрібною торгівлі, в який рентабельність основної діяльності є найбільшою у 2023 році – 33,4%. Залишаються в лідерах за рівнем рентабельності галузі інформації та телекомунікації, які напрацювали 20,9 % рентабельності. З гарним результатом роботи у 2023 році також працювали підприємства галузі транспорту, поштової та кур'єрської доставки – 12,6 відсотків рентабельності основної діяльності.

Галузі сільського господарства і промисловості не зважаючи на складні умови роботи, енергетичну кризу та значні пошкодження продовжують свою роботу, забезпечуючи населення робочими місцями, утворює значну частину ВВП. Рівень рентабельності цих галузей у 2023 році однакова і після суттєвого від'ємного значення досягла 4.3%.

Галузі охорони здоров'я, сфери адміністративного та допоміжного обслуговування, фінансової та страхової діяльності, тимчасове розміщення і організація харчування після від'ємного значення рентабельності, отриманого у 2022 році вже у 2023 році вийшли хоч і не на великий, але позитивний рівень. Це свідчить про те, що ці галузі після суттєвого потрясіння у 2022 році починають відновлювати свій потенціал.

Значний прорив в економічній діяльності спостерігається в галузях мистецтва, спорту і розваг а також в операціях з нерухомим майном, рівень рентабельності основної діяльності за якими становив відповідно 67 і 25%. Сфера мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, яка традиційно залежить від споживчого попиту, постраждала найбільше. У 2022 році рівень збитковості у цій галузі досяг 56,9%, що свідчить про глибоку кризу через зменшення споживання та зміни у поведінці споживачів.

Галузь операцій з нерухомим майном також демонструвала у 2021, 2022 рр. значні втрати, із рівнем збитковості всієї діяльності у 23,2%. Однак, цей сектор відіграє важливу роль в економіці завдяки відновленню пошкоджених об'єктів інфраструктури та новим проектам з відбудови житла, що дає потенціал для зростання в середньостроковій перспективі. Ці галузі у 2023 році розпочали своє відновлення завдяки адаптації бізнесу до умов війни та поступовому зростанню внутрішнього попиту. Зокрема, ринок нерухомості активізувався у зв'язку із підвищеною потребою у відбудові інфраструктури та житлового фонду.

У той же час, будівельна галузь та сфера фінансових послуг, особливо банківський сектор, демонструють відносно стабільні результати. У будівництві значні інвестиції в інфраструктурні проекти сприяли стабілізації, а банківський сектор зафіксував рекордні прибутки завдяки монетарній політиці та збільшенню внутрішнього попиту на фінансові послуги. Незважаючи на це, зусилля з відновлення діяльності в умовах нових економічних реалій та адаптація до онлайн-форматів можуть позитивно вплинути на перспективи зростання рентабельності в майбутньому.

Таким чином, не дивлячись на серйозні виклики, які постали перед економікою України з початком війни, окремі її галузі демонструють ознаки стабілізації та поступового відновлення, а також значну різноманітність результатів. Галузі, які залежать від споживчого попиту або безпосередньо постраждали від військових дій, зазнали значних збитків, тоді як сектори, пов'язані з інфраструктурними проектами та фінансовими послугами, демонструють стійкість та потенціал до зростання

Список використаних джерел:

1. Звіт головного управління статистики. – URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/arh_ro_ved_23u.htm
2. Кирильчук О.В., Мельник Т.Г. Економіка України у період воєнного стану. Економіка і суспільство. Випуск 59. – 2024. – URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3482/3411>
3. Мавріна М. Аналіз стану економіки економіки України у воєнний період. Вісник Приазовського державного технічного університету. № 1 (38). 2023. - URL: https://journals.uran.ua/ves_pstu/article/view/282733